

seen eivät kuulu armeija, poliisi tai elinkeinot. (S. 143-144) On täysin nurinkurista sisällyttää tappojen, raiskauksien ja huumerikosten aiheuttamat kulut kuvaamaan hyvinvointivaltiota (s. 129).

(3) Kysymys yksilön toimintakyvystä (inhimillisestä pääomasta) ymmärretään kansantaloustieteen piirissä kapeasti. Asian tutkiminen on pääasiassa pysyttäytynyt inhimillisen pääoman koulukunnan ahtaan atomistisen hyöty- ja kustannuslaskelmien näkökulman puitteissa. Inhimillinen pääoma pitäisi nähdä avarasti inhimillisenä toimintakykynä, eikä sellaisenaankaan vain yksilöllisesti, vaan myös kulttuurisesti määrättyinä ominaisuuksina. Tässä mielessä sosiaalitieteellisen ja kansantaloustieteellisen tutkimusperinteen tulisi yhdistyä. (S. 105-119; 144-145)

Heikki Suominen

PIETARI KUNNIAAN

Valeri Savtsuk,
Veri ja kulttuuri.
Atena, Jyväskylä
1996, 275s.

“Sivilisaatio on steriiliä, kulttuuri verenhimoista.” Näin julistaa pietarilainen Valeri Savtsuk, jonka teos *Veri ja kulttuuri* sisältää filosofisen uusarkaismin manifestin. Uusarkaismissa on kyse yrityksestä ylittää postmoderni, mennä tekstin taakse vereen, huutoon, juhlaan, uhuriin ja haavaan, siihen vanhakantaiseen, mutta ei pelkästään vanhanaikaiseen hajun ja maun rytmiin, joka Savtsukin mukaan on kulttuurin valtasuoni. Uusarkaismisesta näkökulmasta postmodernismi näyttäytyy itsepuhdistavan, itseironisen ja lopultakin itsettydyttävän sivilisaation viimeisimpänä paperinmakuisena kiemurteluna. Savtsukin propagoiman uusarkaisuuden tehtävänä on ottaa vakavasti ne filosofiset kysymykset, jotka postmodernismi leikittävään kevyesti ohittaa. Kuulostaako nuhjuiselta? Vai verevältä? Joka tapauksessa on vähintäänkin piristävää jo se, että joku edustaa vastavoimaa väsähtäneelle eurooppalaiselle dekonstruktionismille. Ei ehkä kuitenkaan ole yllättävää, että tämä Dostojevskin ja Majakovskin maasta tuleva kutsu verisymbolin äärelle löytää omasta perinteestään voimakkaita juuria arkaistisille elämänmuodoille. Jäs ei muuta, niin pietarilaisen uusarkaismin äänessä kuulee kyllä Pyhän Venäjänmaan sydämensykkeet tavalla, jota kaltaiseni eurokansalainen hätkähtää. Noin lähellä, noin erilaista.

Arkaaisuus on Savtsukille tajunnan asia, ihmisen elin- ja alkuvoimasimman tajunnan osa tai elementti. Arkaainen tajunta liittyy vereen, ruumiillisuuteen, hajuun ja se tunnistetaan hätäännyksenä, pelkona, kauhuna, hurmoksena ja sukulaisuuden tunteena, yhteytenä esi-isiin ja koko kosmokseen. Arkaaisuus ei kuitenkaan ole samaa kuin arkaismi, joka merkitsisi alkukantaisen ihmisen ismiä, vaan arkaaisuuden Savtsukilla liittyy erottamattomasti novaatio, uudistuksen kautta paluu lähemmäs sitä, mitä — ehkä — oli ennen. Uusarkaisuus siis merkitsee arkaaisen tajunnan kultivointia, uudeelleenkasvatamista. Tässä kulttuuri, joka juuri perustuu arkaaiseen tajuntaan ja ruumiillisuuteen, on erotettava sivilisaatiosta, joka puolestaan perustuu puhdistamiseen ja sterilisointiin. Sitä Savtsukin iskulause. Teräviä ovatkin Savtsukin huomiot länsimaisen puhdistuskulttuurin ilmiöistä, esimerkiksi siitä miten automatisoitu tuotanto vaatii paitsi tuotantovälineiden, esimerkiksi tietokoneiden, niin myös ja varsinkin tajunnan puhdistusta — itsepuhdistusta sellaisista elementeistä, jotka verisinä ja huutavina häiritsevät teknologista prosessia. Itsepuhdistus on osa sitä järjen hurjistumista, jota nykyään elämme. Järki koittaa puhdistaa kaiken itsensä ymmärtämiksi yksiköiksi — teknologiseksi tuotannoksi — ja näin tulee samalla saastuttaneeksi kaiken elämän edellytykset. Tätä vastoin arkaaisen tajunnan kultivointi lähtee juhlasta, uhrista ja haavasta, joiden yhteydessä puhtaus tai muu homoloogisuus ei päde. Uusarkaisuudessa ei teoreettinen asenne tule kyseeseen, vaan vaaditaan osallistumista, todellista ruumiillista osallistumista juhlaan, myyttiin — verisymbolin kirjoittamiseen haavaiseen ruumiiseen. Silmähän ei ole mikään sielun peili tai järjen uloskurkoittava aisti, vaan polttavaan energiaan aukeava haava. Samoin kirjoitus ei ole mitään sublimoitua kommunikaatiota, vaan verijälki.

Ilahduttavalla tavalla Savtsuk kirjoittaa filosofiaa, joka ei leikittele logiikalla ja binäärioppositioilla, vaan ajatuksilla. Arkaainen tajuntahan tunnistetaan siitä, että se sovittaa yhteen yhteensovittamattomat ja toisilleen vastakkaiset merkitykset. Ja tämän se tekee sellaisella heppoudella ja itsestäänselvyydellä, että hullumpikin huomaa, että asia on vakava ja painava vastakohtana ironiselle leikille. Kulttuurin voima ei muodostu oppositioista eikä eroista, vaan verenkierrosta. Veri merkitsee tässä montaa asiaa: elämää, kuolemaa, riskiä, valaa, vapautta, jne. Näiden kattavuus ja vastakohtaisuus ei tee niiden kokemuksellista tuntemista tyhjäksi, vaan pikemminkin vaativammaksi. Etsiessään verisymbolin kokemuksen kultivointia juhlasta ja uhrista Savtsuk on lähellä esimerkiksi uutta myyttiä etsineitä suuntauksia. Uusmytologioita ja uusarkaisuutta yhdistää

huoli “järjellisen” maailmanmenon tuhoavuudesta ja orjuuttavuudesta sekä lähes utopistinen toivo toisenlaisen yhteiskunnallisuuden perustamisesta voimakkaasti elettyjen yhteisyyksien varaan. Edelleen, tässä arkaaisessa analyysissä steriili konemaailma ei ole pelottava Toinen, vaan itse asiassa eurooppalaisen ihmisen itse, subjekti. Täten teknologian tuhoavuus ei ole merkki subjektin tai järjen vaikeuksista ja ahdingosta, vaan niiden voitosta, hurjistuneen järjen kierosta itse-toteutuksesta. Eurooppalainen, hurjistuneen järjen ajama subjekti tosiasiallisesti haluaa kaiken tuhoutuvan. Se janoaa verta.

Veri ja kulttuuri on huikean avara teos. Se vyyrtää koko kristillis-eurooppalaisen verenkierron analyysiä, ja vielä enempääkin: koko ihmiskunnan universaalien arkaaisen kerrostuman löytämistä ja uudelleenviljelyä. Eurooppalaisen perinnön syvähenkisessä ruotimisessa se vetää hyvinkin vertoja esimerkiksi joidenkin saksalaisten hermeneutikkosten teosten kattaman alueen laajuudelle ja — valitettavasti — myös pompösiteille. Jotakin lähtisi moittimaan, niin sisällöllisesti Savtsukin teoksessa on ongelmana tietty kaikenkattavuuden illuusio, joka tekee tekstistä paitsi rikkaan ja monimuotoisen, myös raskaan ja hiukan turhan harhailevan. Käsitellessään juhlaa, verta ja haavaa Savtsukin teos on todellinen lähteiden ja inspiraatioiden runsaudensarvi. Esimerkkejä tulee niin Paamasta, ikonitaiteesta, Gigerichiltä, Jared Diamondilta, Gadamerilta kuin Chapliniltakin. Toisaalta taas tällainen vyörytys saattaa hiuksenhienosti muuttua tarkoituksenhakuisuudeksi, joka uskottavuus katoaa juuri siihen filosofiseen ongelmaan, että tällaisen esimerkkipaljouden laajuus toki tuottaisi toisenlaistakin materiaalia, myös vastaesimerkkejä. Yksittäisiä esimerkkejä on mahdoton kiistää eikä päättelyiden ja ajatuksenlennon loistokkuutta voi epäillä, mutta kokonaishahmotukseen tulee kuitenkin jonkinlainen ontouden leima. Ehkä kaikkein yksinkertaisimmillaan on kyse siitä, että Savtsuk hakee tukea arkaismin ilmiöille myös sellaisista kulttuureista, joissa se on jo pitkään näytellyt ja näyttelee ohutta sivuosaa, ei sellaista elämänlangan omaista joskin kätettyä pääosaa kuin ehkä Venäjällä (?) on laita. Jnkinlaista turhaa kruusailua liittyy myös kieleen, sillä paikka paikoin tekstistä paistavat läpi sellaiset venäläiset rakenteet, jotka suoraan käännettynä kääntävät mieltä. Korva on kuulevinaan niissä pikemminkin tsaristista virkakieltä kuin pyhän innoituksen ja se tuskin on tarkoitus, vaikka osa uusarkaisuudesta liittyykin sellaiseen kunniakäsitykseen, joka tsaarin aikaan vielä oli elävä; aikaan, jolloin ihmisillä vielä oli kasvot joilla vastaanottaa korvatilikoita ja punastua.

Tere Vadén